

**Araştırma Makalesi/Research Article**

**EĞİTİMCİNİN GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ: BİR VAK'A  
ANALİZİ**

**INSTRUCTOR'S VISUAL ARTS EDUCATION: A CASE STUDY**

**Medine İRAK\***

*Geliş Tarihi: 25.01.2019  
(Received)*

*Kabul Tarihi: 06.12.2019  
(Accepted)*

**ÖZ:** Görsel sanatların, işletmecilik, mühendislik, finans, uygulamalı bilimler, endüstriyel tasarım gibi alanlarda yaygın kullanımı, bu ilişkilendirme üzerine disiplinler akademik çalışmaları da arttırmıştır. Burada ele alınan araştırma, öğretmen gelişim teknikleri üzerine yürütücülüğü yapılan Görsel Sanatlar Atölyesindeki gözlemleri analitik bir yaklaşımla raporlamaktadır. TÜBİTAK 4007 Bilim Şenlikleri Destekleme Programı kapsamında Esenler İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen Öğretmen Gelişim etkinlikleri bağlantılı bu alan çalışmasıyla öğretmenlerin görsel sanatlar eğitimi aracılığıyla kendi alanlarında mesleki kabiliyetlerini geliştirmelerine katkı sağlamayı amaçlanmaktaydı. Böylece, eğitiminin görsel sanatlar eğitimi ile özgüveninin kazandırılması, bu eğitim aracılığıyla kendisine zaman ayırmasının önemini farkındalığının artırılması, kişisel motivasyonunu hayatının her alanında gerçekleştirmesi sağlanacaktı. Bu çalışmaya katılan öğretmenlerin, görsel sanatları kullanarak öğrencilerinin mesleki, kültürel ve toplumsal gelişimlerini daha etkin sağlamaları hedeflenmişti. Çalışmanın başında, öğretmenlerin katıldıkları çalıştayın çıktılarını teorik değerlendirme ve mesleki uygulamada kullanabilmelerinin, kendi mesleki alanlarındaki becerilerini geliştirerek verdikleri eğitimin kalitesini yükseltmeye, iyileştirmeye hizmet etmesi öngörülmüyordu. Buna ek olarak bu çalışma, görsel sanatların genel eğitim müfredatına katkısının olup olmadığını araştırmaktadır. Örnekleme dahil edilen denekler Esenler bölgesinde, ilk-orta düzeyinde farklı disiplinlerde görev yapan sekiz öğretmendir. Bu farklı alanlardan (sınıf, İngilizce, matematik) gelen öğretmenler dört gün süren görsel sanatlar atölyesinde önceden hazırlanan program aracılığıyla bir eğitim almışlardır. Böylece farklı disiplinlerde kullanılan müfredata görsel sanatların kullanılmasının yapabileceği katkılar araştırılmıştır. Gerçekleştirilen çalışmada, katılımcılara, bu proje tabanında, uygulamalı çalışma yöntemine göre öğrenme tekniği, uygulanmıştır. Çalışma, elde edilen veriler bağlamında görsel sanat eğitiminin, deneklerin mesleki ve kültürel gelişimlerine nasıl bir etkisi olduğu sorusunu yanıtlamaktadır. Ek olarak, öğretmen gelişim etkinliklerinde görsel sanatların katkısının ne olduğu sorusuna yanıt aranmaktadır. Çalışma ayrıca öğretmenlerin kişisel yetkinliklerinin doğuştan gelen yaratıcılık veya çalışmayla elde edilen yeteneklerle bağlantılı olup olmadığını araştırmaktadır. Bu iki unsurun yaratıcılık bağlamında oranı

\* Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, medineirak@gmail.com, ORCID: 0000-0001-2345-6789

nedir? Bu tür sorulara cevap aranması çalışmanın alt amaçlarını oluşturmuştur. Söz konusu soruların cevabı sonuç bölümünde tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Görsel Sanatlar Eğitimi, Ön Yargı, Kişisel Motivasyon, Yetenek, Yaratıcılık.

**ABSTRACT:** The widespread use of visual arts in fields such as business, engineering, finance, applied sciences, industrial design has also increased the disciplinary academic work on this association. The research discussed here reports the observations in the Visual Arts Workshop conducted on teacher development techniques in an analytical approach. Within the scope of TÜBİTAK 4007 Science Festivals Support Program, this field study related to Teacher Development activities carried out by Esenler District National Education Directorate was aimed to contribute teachers to develop their professional skills in their fields through visual arts education. In this way, it would be ensured that the educator would gain self-confidence through visual arts education, increase the awareness of the importance of taking the time through this education, and realize his personal motivation in all areas of his life. The aim of this study was to provide the trainers with the help of visual arts to provide their students with more professional, cultural and social development. At the beginning of the study, it is envisaged that trainers will be able to use the outcomes of the workshop they participate in the theoretical evaluation and professional practice by improving their skills in their professional fields and improving the quality of their education. In addition, this study investigates whether visual arts contributes to the overall education curriculum. The subjects included in the sampling are eight teachers who work in different disciplines at the first-middle level in the Esenler region. The instructors from these different fields (class, english, mathematics) received a training program which was prepared in advance in the four-day visual arts workshop. Thus, the contributions that can be made by using visual arts to the curriculum used in different disciplines have been investigated. In this study, the learning technique was applied to the participants according to the applied working method. The study answers the question of how visual art education has an impact on the professional and cultural development of the subjects in the context of the obtained data. In addition, an answer to the question of what the contribution of visual arts is in the teacher development activities is sought. The study also explores whether the personal competences of the instructors are linked to innate creativity or skills acquired through work. What is the ratio of these two elements in the context of creativity? The search for answers to such questions was the sub-objectives of the study. The answer to these questions is discussed in the conclusion section.

**Key Words:** Visual Arts Education, Prejudice, Personal Motivation, Talent, Creativity.

## 1. GİRİŞ

Esenler İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yürütücülüğünde, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi ve İstinye Üniversitesi'nin işbirliğiyle, Esenler Bilim Şenliği projesi kapsamında görsel sanatlar atölyesi gerçekleştirilmiştir. Bu atölyeye, ilk ve orta okul düzeyinde eğitimciler davet edilmiştir. Atölye çalışması proje tabanlı öğrenme tekniği ile yürütülmüştür. Bu çalışmada çağdaş dünyaya uyumlu bilgi ve becerilerle donanmış, teori ile uygulamayı birleştiren eğitimcilerin yetiştirme süreçleri görsel sanatlar eğitimi çerçevesinde izlenmiştir. Eğitimcilerin, mesleki yeterliliklerini davranışa dönüştüren, alanının bilgi birikimine katkıda bulunabilen, sorumluluk alabilme yeteneklerine sahip olabilen liderler olmaları hedeflenmiştir. Çalışmanın ana amacı, öğretmenlerin görsel sanatlar eğitimi aracılığıyla kendi alanlarını geliştirmelerine katkı sağlayarak eğitimcinin görsel sanatlar eğitimi ile özgüveninin kazandırılması, bu eğitim ile kendisine zaman ayırması, kişisel motivasyonu hayatının her alanında gerçekleştirmesine bu eğitim yoluyla katkıda bulunmasıdır. Buradan hareketle eğitimini yaptıkları öğrencilerine ve çevresine görsel sanatların mesleki, kültürel gelişime katkılarına uygulama ve teoride yansıtılmaları, bu yolla eğitim kalitesinin tüm alanlarda yükseltilmesi ve iyileştirilmesi temel amaçtır.

Daha önce sanat eğitimi almamış, yeteneği olmadığını öne süren öğretmenlerin çalışma ve motivasyonla sanat eğitiminde göstermiş oldukları aşamalar gözlenmiş, gözlem notları alınmıştır. Önceden hazırlanmış olan görüşme sorularından bulgular elde edilmiş ve buradan sonuçlara ulaşılmıştır. Öğretmenlerin akademik kariyerlerinin zenginleştirilmesi, bilimsel uygulamaları tanıyarak öğrencilerine ve çevrelerine tanıtılması, bu sayede öğretmenlerin görsel sanat atölyesindeki çalışmadan elde ettikleri kazanımlarını yakın çevreleriyle ve toplumla paylaşarak okullarına yansıtacak ve çalışma bölgelerinde farkındalık oluşturmaya öngörülmüştür.

## 2. TEORİK ARKA PLAN

Eğitimin toplumların geleceği üzerine olumlu etkisini araştıran literatür sanat eğitiminin gerekliliği, sanat yoluyla eğitim konuları üzerinde şekillenen araştırmamızda bir yol haritası oluşturmaktadır. Öğretmen gelişimi açısından odaklanılan sanat eğitiminin öğretmenlerin kendi mesleki alanlarındaki becerilerini geliştirerek verdikleri eğitimin kalitesini geliştirerek, iyileştirmelerine katkı sağlayacağı ve sanat eğitiminin de bu duruma önyak olacağı söylenebilir. Eğitimciler sanat eğitimi anlamında herhangi bir eğitim görmemiş olabilirler, bu araştırma da gerçekleştirilen atölye çalışması sanat eğitiminin öğretmenlerin eğitim verdikleri kurumlarda eğitim kalitesinin geliştirerek iyileştirilmesine bir destek sağlamayı hedefleme yolunda önem arz etmekte olduğu düşünülebilir. Sanat

eğitiminin içeriği veya niteliği üzerine birçok fikir söz konusudur. Gel' e göre sanat eğitimi bireyin dengeli ve sağlıklı gelişmesinde, hür ve bilimsel düşünce yapısına ulaşmasında, geniş bir dünya görüşüne sahip olmasında, yaratıcı bir kişiliğe ulaşmasında en etkin yoldur (Gel,1993:300). Dikici'ye göre sanat eğitiminin amacı, bireylerin tasarlayabilme yeteneğinin geliştirilmesi, yaratıcı, kendine güveni olan, sanatsal okuryazarlığa sahip, estetik beğeni düzeyi yüksek gençler yetiştirmek olmalı, Bu amaca ulaşıldığı zaman aynı niteliklere sahip uygar bir toplum da yaratılmış olacaktır (Dikici, 2006:139). Herbert Read sanat eğitiminin amaçlarını da belirler. Ona göre sanat eğitiminin iki türlü amacı vardır. Bunlar; 1- kısa süreli amaçlar 2- uzun süreli amaçlardır. Kısa dönemli amaçlar; kişinin eğitim süreci içinde ona gerekli olacak bilgilerin verilmesi, isteklerin, ilgilerin, alışkanlıkların ve kabiliyetlerin gelişmesini sağlamaktır. Uzun dönemli amaçlar ise ; öğrencilerin günlük yaşamda kullanabilecekleri kadar bilginin edinilmesi ve güzelliğin anlaşılması gibi fonksiyonları içerir.( Erbay, 1997)

Sanat eğitiminde yetenek unsuru kritik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler yeteneksiz, yaratıcılıktan yoksun olduklarını düşündükleri durumda eğitim konusunda ön yargılar hakim olmakta, bu durum da sanat eğitiminin sürdürülmesinde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Oysa İsveçli psikolog Carl G. Jung'a göre yaratıcılık her insanda bir içgüdü olarak bulunuyor ancak bazı insanlar bu içgüdüyü diğer insanlara göre daha iyi takip edebiliyorlar. İnci San' a göre yaratıcılık insana özgüdür ve her insana doğuştan bu yetileri getirir. Önemli olan bu yetilerin eğitimle yeteneğe ve davranışa dönüşmesidir. Sürekli kendini yenilemek, aşmak isteyen insanın yaratıcılığını geliştirmesine en uygun olan sanattır (San, 1993:145).

Eğitim sürecinde yetenekli olduğunu düşünen kişiler ile diyalogun daha kolay olduğu açıktır. Yeteneksiz olduğunu düşünen kişiler ise daha kolay devre dışı kalmakta ve eğitimi terk etmektedirler. Bu da sanat eğitiminin karşılaştığı en önemli tehdit unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa hedef, yeteneksiz olduğunu düşünenlerin de eğitim ile yeteneklerini arttırmak, en azından yaratıcı yanlarına hitap edebilmek, o yönlerini geliştirmeye yardımcı olmaktır. Burada eğitimci sanat eğitiminde gerekli ilgi ortamını sağlamalıdır: Araştırmaya dahil edilen eğitimcinin kalitesinin gelişerek iyileşmesine alt yapı sağlayan çalışmanın sağlıklı işlemesi bağlamında atölye yürütücüsünün eğitimi verdiği katılımcı/öğretmenlere konuları yaşatabilmesi öncelikli hedefi olmalıdır diye düşünebiliriz. Eğitilen eğitimci/katılımcının yaşı, ruh ve hayal dünyası göz önünde tutulmalıdır. Ders planı bu bağlamda hazırlanmış, çalışma ortamının çalışmaya uygun bir hale gelmesi eğitimci/katılımcı gözetmenin asli görevi olmuştur. Çalışma ortamı, katılımcılarla olan sağlıklı diyalogun sağlanması, motivasyonun

yükseltilecek eğitimin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına katkı sunabildiğini söyleyebiliriz. Bu fikirden hareketle motivasyonun sanat eğitiminde karşılaşılan engelleri aşmak için olumlu etkileri olduğu da söylenebilir.

Bu araştırmanın amaçları arasında eğitimcilerin kendi alanlarında sanatı kullanarak eğitim vermeleri hususudur. Sadece görsel sanatlar veya resim dersinde sanatı kullanmak değil ama farklı disiplinlerde sanatı aracı kullanmak veya faydalanmak eğitimin geliştirilmesi, iyileştirilmesi bağlamında önem arz etmektedir. Bütün dersler içinde “sanat, eğitimin temeli olmalıdır” tezi ile İngiliz sanat tarihçi ve eleştirmen Herbert Read’in etkisi günümüze kadar ulaşmıştır (Karayağmurlar, Tan, 2003:67). Platon’a göre de estetik eğitim eğitimin temeli olmalıdır. Ancak birlik, bütünlük ve düzen sağlayıcı bir eğitim olmalıdır. Ona göre, estetik eğitim , bedene zarafet, zihne soyluluk getiren tek eğitim alanıdır. Sanat eğitimin temeli yapmadaki amaç, çocuklukta mantığın uykuda olduğu zaman işlev görerek , zihinsel gelişmeye yardımcı olmasıdır. Bir başka deyişle mantık çağı geldiğinde, sanat buna yer ve yol hazırlamış olmalıdır. (Kırıçoğlu, 1991) Sanat yoluyla eğitim kuramının sınırlılıkları da söz konusudur. Bu anlamda Kırıçoğlu söz konusu sınırlılıkları şöyle sıralanmaktadır: 1- işten çok kişiye yönelen değerlendirme, uygulamada sonucun değil, sürecin önem kazanmasına neden olmuştur. 2- Bu süreç içinde çocukların " kendilerini anlatmaları" ve bu yolla uyumlu bir kişilik geliştirmeleri aranan davranışlardır. Bu noktada öğretimin payı en aza inmiş ya da yok olmuştur. 3- Öğretmen öğretici işlevinden uzaklaşmıştır. 4- Sanat eğitimi bir ders olmaktan çıkarak bir boş zaman uğraşı durumuna girmiştir. 5- Eğitimin temeli sayılan sanat ile estetik eğitim kendisi temeli olmayan bir uğraş alanı durumuna gelmiştir. (Kırıçoğlu, 1991)

Avrupa Konseyi Sanat eğitimi Çalışma grubu sanat eğitiminin kalitesini artırmak ve ortak bir dil geliştirmek için 1989 yılında başlattığı reform hareketlerinde kararlar almışlardır. Alınan bazı kararlara göre: Sanat eğitimi ile diğer eğitim konuları arasında ilişki saptanmalıdır. Bir diğer madde herkes için, yeteneğe, ilgiye, mesleğe göre sanat eğitimi olmalıdır (Erzen, 1990: 41-60).

Öğretmen gelişim etkinliklerinde sanat eğitiminin yeri ve önemi üzerine tartışmalar devamlılık gösterirken bu çalışmanın bu meseleye ufak bir ışık tuttuğunu söyleyebiliriz.

### 3. YÖNTEM

Proje tabanlı öğrenme tekniği ile yapılan bu çalışmada eylem araştırma yöntemi olarak belirlenmiştir. Eylem araştırmasındaki veriler nitel ve nicel yöntemlerle toplanmıştır. Nitel araştırmalar belli özellikleri paylaşan çeşitli araştırma stratejilerini belirlemek için kullanılan genel bir terimdir. Nitel araştırmalar çok yönlü, araştırma problemine yorumlayıcı yaklaşımı

benimseyen bir yöntemdir. Nitel araştırmanın amacı sınıflama, listeleme, kopyalama, karşılaştırma, benzetme yoluyla özel bir sosyal durumu, olayı yada rolü anlamaktır (Cresswell, 1994, s. 161). Bu araştırma bu nedenle nitel bir çalışmadır. Bilimsel araştırma yapılırken, very elde etme, bulguları oluşturma, sonuçlar bilimsel temele dayandırma için araştırma yöntemleri kullanılır (MEB, 2006). Nicel araştırmada veriler gözlenebilir, sayısal biçimlerde ifade edilebilir, ölçülebilir biçimde ifade edilir. Nicel araştırmalarda ölçümler gerektiğinde yeniden yapılabilir, herkesçe kabul gören biçimlerde yapıldığından ve matematiksel taban aktarılabilirdiğinden bu yöntem “quantitative” (sayısal) araştırma yöntemi olarak da adlandırılır (Arslan 2014). Bu araştırmada öğretmenlerin yaşı, mesleki deneyimlerine göre sorulara verdikleri cevapların çalışmanın analizinde katkı sağlayacağı gözönünde bulundurulduğundan bu çalışmada verilerin toplanmasında nicel yöntem kullanılmıştır.

#### 4. ETKİNLİK SÜREÇLERİ

Atölye eğitimi iki ana bölümden oluşmuştur. İlk bölümde röprodüksiyonikinci aşama özgün bir eser yaratmadır. Bu atölye çalışmasında farklı malzemeler kullanılmıştır. Tuval üzerine akrilik çalışması tüm katılımcıların yapacağı bir çalışma olmuştur. Diğer malzemeleri kağıt üzerinde katılımcılar kendi isteğine göre belirlemiştir. Daha önceden hazırlanmış olan ders planı çerçevesinde çalışma yürütülmüştür (bkz. Ek-1).

**Tablo 1:** Görsel Sanatlar Öğretimi Dersinin Genel Bilgileri

DERS PLANI	
Görsel Sanatlar Öğretimi Dersinin Genel Bilgileri	
Dersin Öğretim Dili	Türkçe
Dersin Veriliş Şekli	Yüz-Yüze Eğitim
Dersin Süresi	4 gün
Dersin Amacı	Çeşitli sanatsal uygulama ve teknikler konusunda temel bilgi ve becerileri kazandırmak ve bu bilgi ve becerilerin uygulamalarla geliştirilmesini, iyileştirilmesini sağlamaktır
Dersin İçeriği	Görsel sanatlar öğretimine giriş, temel kavramlar ve malzeme - materyal bilgisi, görsel sanatlar dersi öğretim programı ve öğrenme alanları, görsel sanat kültürü öğrenme alanı, önemi ve kapsamı, resim eğitimi, önemi ve gerekliliği, güzel sanatlar alanında çeşitli tekniklere genel bakış ve uygulamalar
Dersin Meslek Eğitimi Sağlamaya Yönelik Katkısı	Bu der farklı disiplinlerdeki öğretmenlerin kendi alanlarına kazanımlarını yansıtarak dersi öğrenenlere sanatsal bakış açısı kazandırma, onları sanatsal faaliyetlere özendirme ve informal öğrenme ortamlarının da öğrenme ortamının bir parçası olarak algılama konusunda mesleki yeterliliklerine katkıda bulunur.
<b>Ders Akış Planı</b>	
1	Görsel sanatlar öğretimine giriş, temel kavramlar ve malzeme- materyal bilgisi
2	Görsel sanat kültürü öğrenme alanı, önemi ve kapsamı
3	Güzel sanatlar alanında çeşitli tekniklere genel bakış ve uygulamalar
4	Akrilik, yağlı ve toz pastel ile karakalem teknik uygulamalar
<b>Ders Akışı</b>	
1. Uygulama:	Fovizm ve Ekspresyonizm akımlarına ait resim çıktıları katılımcılara dağıtılır.

	Çalışma tuval üzerine akrilik teknik ile gerçekleştirilir. Katılımcılara söz konusu akımlarla ilgili bilgi verilirken 19. yy ile birlikte oluşan tüm akımlar özetle anlatılarak, renk, açık-koyu, kompozisyon gibi kavramlar bağlamında analiz yapılır.
<b>2. Uygulama:</b>	Öğretmenlere kendi otoportrelerini pastel boya yardımıyla kağıt üzerine yapması önerilir. Teori ve pratiği bir arada barındıran bu çalışmanın 2 (iki) gün sürmesi öngörülür.
<b>3. Uygulama:</b>	Öğretmenlere kendi otoportrelerini pastel boya yardımıyla kağıt üzerine yapması önerilir. Işık-gölge, oran-orantı, çizgi değerleri, açık-orta-koyu ton değerleri hakkında bilgi verilir uygulaması yapılır. Sıcak-soğuk renkler ile ara renkler/tonlar üzerinde durulur, açıklama yapılır.
<b>4. Uygulama:</b>	Öğretmenlerin çeşitli malzemeler yardımı ile özgün çalışma üretmesine aracılık edilir. Çalışmalar üzerinde değerlendirmeler yapılarak; soru-cevap halinde yapılacak olan bu derste sonuçlar üzerine konuşmalar yapılır ve sergilenmeye hazır hale getirilir.
<b>Dersin Öğrenme Çıktıları</b>	
<b>1</b>	Görsel sanatlar öğretiminin amaç ve işlevlerini açıklar.
<b>2</b>	Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretiminin eğitim sistemi içindeki yerini tartışır.
<b>3</b>	Görsel sanatlar dersinde öğretmenin yaptığı iki ve üç boyutlu sanat etkinliği malzemelerini sanatsal ölçütlere göre değerlendirir.
<b>4</b>	Öğretmenlerin öğretmenlik yaptığı alanda sanat aracılığıyla ders anlatması, bu yöntemle işlemeyi denemesine yönelik görsel sanatlar dersi öğretim programına uygun etkinlikler oluşturur.

Tuval üzerine akrilik çalışması 19.yy sonu 20.yy başlarında Modernist resmin öncülerine ait resimlerin röprodüksiyonunu içermektedir. Rönesans<sup>1</sup> veya Barok<sup>2</sup> dönem resmi yağlıboya ile yapılır, kuruması zaman alır, bunun için uzun zamana ihtiyaç vardır. Süre görece kısıtlı olduğu için ve bu kısa süreye en uygun Empresyonizm ve Fovizm<sup>3</sup> resimlerinden seçilmiştir. Öğretmenler (Katılımcılar) 20.yy Avrupa Resim Sanatı Empresyonizm, Post Empresyonizm veya fovizm akımlarından seçtikleri resimleri kendi yorumlarıyla tuvale yansıtmaya

<sup>1</sup> 15. yüzyılda İtalya’da başlayan bu aydınlanma dönemi Dünya’nın bilim, sanat, arkeoloji, tarih, edebiyat, insan sevgisi (hümanizm), kültür ve daha birçok alanda geliştiği bir dönemdir. Bilgelik ve insan düşüncesinin ön planda tutulmasıyla birçok olgu değişmiş ve gelişmiştir. Matbaanın yayılması ile birlikte ülkedeki okur, yazar sayısı artmış ve birçok yabancı eserlerden yapılan çevirilerle halkın okuması desteklenmiştir.

<sup>2</sup> Maniyerizm’den sonra ortaya çıkan Barok Sanatı 16. Yüzyılın sonlarına doğru İtalya’da doğmuştur. Bu akım 18. Yüzyılın başında ise tüm İtalya’ya ve birçok Avrupa ülkesine yayılmıştır. Rönesansta dengeli olan görünüm Barokta bozulmuştur ve anlatım oldukça abartılıdır.

<sup>3</sup> Fovizm, yirminci yüzyılın başlarında Les Fauves adındaki bir grup modern sanatçının vurgulu ve güçlü renk kullanımı etrafında şekillenen çalışmaları ile ortaya çıkar. 1904’te başlayıp 1910 sonrasına da etkisini sürdüren akımın örnekleri bu sürede üç ortak sergide bulundu. Fovizm öncüleri André Derain ve Henri Matisse, bir araç olarak yoğun renk kullanımı üzerine şekillenen eserlerini paylaştılar. “Modern Sanat Sözlüğü” Fovizmin tarifine şöyle başlar: “Saf renklerin alabildiklerine gelişmesi, açılması temeline dayanan akım, 20. yüzyılın ilk sanat devrimidir. Fovizm, programı, teorileri ile bir “ekol”, kesin bir akım değil, birkaç ressamın birleşmesi; eşit kaygılarla çalışmasından doğmuş bir harekettir.”

çalışmışlardır. Akademi veya sanat eğitiminde renk (pentür)<sup>4</sup> öğrenmenin ilk ve önemli adımı röproduksiyon yaparak gelişir, dolayısıyla katılımcıların röproduksiyon çalışması aracılığıyla renge dair bilgi edinmeleri amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Ressam rengi nasıl kullanmış, çalışmanın tarihi, hangi akıma dahil olduğu, akım nedir? gibi sorular 'sordurularak', sıcak-soğuk renkler, ara ton, kontur çizgisi vb. temel hususlar hakkında bilgiler verilmiştir. Verilen bilgilerin üzerine katılımcının araştırma yapması önerilmiştir. Röproduksiyonu yapılan çalışmanın analizi eğitimci tarafından katılımcıların dahil edilmesi ile yapılmış, böylece ilk çalışma teori ve uygulama bütünlüğü sağlanarak eğitimcilerin sanat eğitimine katkısı yönetilmiştir.

#### 4.1. Verilerin toplanması

Verilerin toplanması nitel ve nicel teknikle yapılmıştır. Esenler İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen TÜBİTAK 4007 Bilim Şenlikleri Destekleme Programı kapsamında Öğretmen Gelişim etkinlikleri ile bağlantılı yürütüldüğü yapılan görsel sanatlar atölyesine Esenler bölgesinden ilk- orta öğretim ile lise düzeyinde farklı alanlardan gelen 8 öğretmenin katılmıştır. 1-4 Ekim 2018 tarihinde İstanbul Aydın Üniversitesi sanat atölyelerinde birbirinden farklı resim malzemeleri aracılığıyla atölye çalışması yapılmıştır.

Esenler ilçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim kurumlarında görev yapmakta olan Öğretmenler kendi isteklerine göre atölyeleri tercih etmişlerdir. Atölye yürütücüsünün alanını (Görsel Sanatlar/Resim) oluşturan atölyeyi öğretmenlerin seçmesinden dolayı bu araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada yürütücü aynı zamanda gözlemci katılımcı olarak kodlanmıştır.

Atölye çalışmasına başlamadan öğretmenlerden birkaç çeşit malzeme istenmiştir. Bu malzemeler, uygulama süresi göz önünde bulundurularak ona göre belirlenmiştir. Örneğin yağlıboyanın kuruması uzun zaman alır, bunun yerine akrilik ve suluboya malzemesi istenmiştir. Malzeme konusunda eksiksiz, yüksek katılımı eğitim başlamıştır. Önceden belirlenmiş soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı etkileşimli bir iletişim aracı olarak görüşme soruları, görüşme formu hazırlanıp öğretmenlerden onay alındıktan sonra öğretmenlere sorulmuştur. Yapılandırılmış görüşme türünde olan sorular ilk ve son gün sorulmak üzere toplamda 20 tane olarak belirlenmiştir. İlk gün birebir görüşme sorularından 2. soruya verdikleri yanıtı göre çoğunluğunun yani 8 kişiden 7 sinin daha önce sanat eğitimi almadığı (bkz.Ek-2, soru 6) tesbit edilmiştir. Bu çalışmada öğretmenlerin edindikleri deneyimler gözlemlenerek günlük notlar alınmıştır. İlk ve son gün hazırlanan açık uçlu sorular yardımıyla birebir görüşme yapılarak rapor oluşturulmaya çalışılmıştır.



#### 4.1.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Bu araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan durumu seçer. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, çoğu zaman araştırmacının diğer yöntemleri kullanma olasılığının olmadığı durumlarda kullanılır. Bu örneklem çalışmaya hız ve pratiklik kazandırır (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s. 74). Kolay ulaşılabilir durum örnekleme seçilmesinin sebebi katılımcılara rahat erişilebilmesi için araştırmacının proje tabanlı bu çalışmada görsel sanatlar atölyesine katılan öğretmenleri tercih etmiş olmasıdır. Esenler İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilk ve orta okul düzeyindeki okullarda görev yapan 8 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan 8 öğretmenin tümü kadındır ve yaş ortalamaları 29 olduğu tesbit edilmiştir. Öğretmenlerin 1’i Özel Eğitim, 1’i Görsel sanatlar öğretmeni, 1’i İngilizce, 1’i Matematik 4’ünün Sınıf Öğretmenidir. Öğretmenlerin hizmet süreleri 5 yıl ile 11 yıl arasında değişmektedir.

**Tablo 1.** Öğretmenlerin demografik özellikleri, öğretmenlik yaptıkları alanları, hizmet süreleri ve hedef kitle dökümü.

Kod	İsim	Cinsiyet	Yaş	Alan	Hedef	Hizmet Süresi
C		Kadın	26	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	10
B		Kadın	29	İngilizce	Orta Okul	7
F		Kadın	29	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	5
A		Kadın	28	Matematik	Ortaöğretim	6
D		Kadın	30	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	9
E		Kadın	28	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	5
G		Kadın	33	Özel Eğitim	İlkokul	11
H		Kadın	36	Görsel Sanatlar	Ortaokul	7

#### 3.2. Görüşme Soruları

Araştırmada kullanılacak olan görüşme formunun kapsam geçerliliğini saptamak için görüşme formu, alandan 2 uzman tarafından incelenmiş ve son hâli verilmiştir. Uzmanlar tarafından bu soruların anlaşılabilirliğinin ve konuda gerekli olan bilgileri sağlama olasılığının incelenmesi istenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda maddelerinin geçerliliği saptanmış ve sorular yeterli görülmüştür. Öğretmenlere yöneltilen birebir görüşme soruları ilk gün ve son gün soruları (bkz. Ek-2 ve Ek-3) olmak üzere 2 şekilde hazırlanmıştır. Sorular 3 grupta düzenlenmiştir. Son gün sorularının özellikleri şöyledir:

**Tablo 2.** İlk gün görüşme sorularının gruplandırılması

**1. Grup Sorular:** (1-3) DENEKLERİN ÖZELLİKLERİ; ÖĞRETİM, YAŞ, MESLEKTEKİ DENEYİM, HEDEF GRUBU, ALAN

**2. Grup Sorular:** (5-7) DERSİN ALANDA KULLANIMI YÖNÜNDE DENEYİM

**3. Grup Sorular:** (7-9) BEKLENTİ

**Tablo 3.** Son gün sorularının gruplandırılması

**1. Grup Sorular:** (1-3) SAMPLE'İN KARAKTERİ; ÖĞRETİM, YAŞ, MESLEKTEKİ DENEYİM, HEDEF GRUBU, ALAN

**2. Grup Sorular:** (4-7) ATÖLYE EĞİTİMİ

**3. Grup Sorular:** (7-10) DENEYSSEL KAZANIM

**Görsel Sanatlar Atölyesi Yapılandırılmış Görüşme Sorulari 1 Ekim 2018**

- 1-Öğretmenlik yaptığınız alan:
- 2-Hangi yaş grubuna Öğretmenlik yapıyorsunuz?
- 3-Yaşınız:
- 4-Öğretmenlik mesleğinizde kaçınıcı yılınız?
- 5-Öğretmenlik yaptığınız alanda sanat aracılığıyla ders anlattınız mı? veya , dersi bu yöntemle işlemeyi denediniz mi?
- 6-Daha önce böyle bir atölye çalışmasında buldunuz mu?
- 7-Neden Görsel Sanatlar Atölyesini seçtiniz?
- 8-Bu eğitimin alanınıza nasıl bir katkı sağlayacağını düşünüyorsunuz?
- 9- Yeteneğiniz olduğunu düşünüyor musunuz? veya yetenekli olduğunuza dair görüşler varmı Bu atölye çalışmasından beklentileriniz nelerdir?

**Katılımınız için teşekkürler.**

**Görsel Sanatlar Atölyesi Yapılandırılmış Görüşme Sorulari 4 Ekim 2018**

- 1-Öğretmenlik yaptığınız alanın adı:
  - 2-Hangi yaş grubuna Öğretmenlik yapıyorsunuz?
  - 3-Kaç Yaşındasınız?
  - 4-Öğretmenlik mesleğinizde kaçınıcı yılınız?
  - 5-Bu çalışmada sizi en çok etkileyen ne oldu?
  - 6-Sizi en çok zorlayan şey ne oldu?
  - 7-Bu zorluğu nasıl aştınız? (aşmak için ne gibi yöntemler kullandınız?)
  - 8-Bu eğitim size nasıl bir katkı sağladı?
  - 9-Bu atölyenin mesleki ve kişisel hayatınızda nasıl etkileri olmasını öngörüyorsunuz?
  - 10-Tekrar böyle bir atölye çalışmasına katılmayı düşünür müsünüz? Neden?
- Not:** Burada alınan bilgiler bilimsel bir çalışmada kullanılacak başka hiçbir yerde bilginiz dışında yayınlanmayacaktır

**3.2.1. Verilerin analizi**

Verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı izlenmiştir. Gözlemci notları, direkt alıntılar, gözlemci yorumları ve nesnellik göz önünde bulundurulmuştur. Gözlem verilerinde not alma ve fotoğraflar katılımcıların onayı doğrultusunda

kullanılmıştır. Atölye yürütücüsü **katılımcı gözlemci**, uygulamaya katılan öğretmenlerin her biri **A, B, C, D, E, F, G, H katılımcı** olarak kodlanmıştır.

### ÖRNEK GÖRÜŞME FORMU

**Görüşme Tarihi:**

**Görüşme Yapılan kişi/rumuzu:**

**Görüşmeyi Yapan:**

Öncelikle teklifimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Görüşmeye başlamadan önce sizi çalışmanın amacı hakkında bilgilendirmek istiyorum. Bu çalışmanın amacı, sizin bu öğrenme grubuna katılımında motive eden faktörleri, görsel sanatlar eğitiminden beklentileriniz ve sonuçlarını belirlemektir. Görüşmemiz uygulamanın ilk günü ve son günü olmak üzere yaklaşık 45 dakika sürecektir. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacaktır, çalışmayı yürüten araştırmacı veya araştırmacılar dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Görüşmeye istediğiniz an ara verebilir ya da bitirebilirsiniz. Eğer kabul ediyorsanız görüşmemiz sırasında fotoğraf çekimi yapılacaktır.



**Fotoğraf 1.** Röprodüksiyon çalışması, Atölye eğitiminde ilk gün, 1 Ekim 2018.

**Fotoğraf 2.** Paul Gauguin'in bir eserinden kopya (röprodüksiyon) çalışması, 2 Ekim 2018.

## 4. BULGULAR

### 4.1. Bulguların çözümlenmesi ve Yorumlanması

Öğretmenlere ilk olarak "Öğretmenlik yaptığımız alanda sanat aracılığıyla ders anlattınız mı? veya, dersi bu yöntemle işlemeyi denediniz mi?(bkz. Ek-3). Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, karşılarında katılımcıların kodları ile birlikte Tablo 4'te gösterilmiştir.

**Tablo 4.** Öğretmenlik yaptığınız alanda sanat aracılığıyla ders anlatma veya dersi bu yöntemle işlemeyi deneme ile ilgili görüşler

Evet, sınıfta her hafta 1 saat sanatsal etkinlik saati yapıyorum. Yıl sonunda yaptığımız etkinlikleri okulumuzda sergiliyoruz.	G
Branş görsel sanatlar olduğu için sanat aracılığıyla ders anlattım.	H
Sanat aracılığıyla ders anlatmadım. Görsel sanatlar dersinde kazanımlara uygun olarak sanatı kullandım.	E
Drama ya da görsel sanatlar derslerinden ve müzik derslerinden yararlanmıştım.	D
Hayır.	A
Hayır anlatmadım.	F
Denedim. Daha önce T-shirt boyama etkinliği yaptırđım. Çocuklar çok eğlendiler.	B
Müzik görsel sanatlar dersinde öğrencilerimle sanatsal çalışmalar yapmaya çalışıyoruz.	C

Tablo 4 incelendiğinde Öğretmenlerin %75'i öğretmenlik yaptıkları alanda sanat aracılığıyla ders anlattıklarını veya bu dersi bu yöntemle işlemeyi denediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yarısından fazlasının atölyeyi bilinçli seçtikleri, dersi işleme konusunda sanatı kullandıkları tesbit edilmiştir. Matematik (Kod:A) ve Sınıf öğretmeni (Kod:F) alanında görev yapan öğretmenlerin sanat aracılığıyla ders anlatmadıkları görülmüştür. Bu tabloya göre 5 sınıf öğretmeninden 4'ü sanat aracılığıyla ders anlatma yöntemini alan derslerinde yani sadece görsel sanatlar ve müzik derslerinde kullanmıştır. İngilizce (Kod:B) ve Özel Eğitim/Sınıf Öğretmeni (Kod:G) branşında görev yapan 2 öğretmenin öğretmenlik yaptığı alanda sanat aracılığıyla ders anlatma yöntemini kullanmışlardır. Bu durumda araştırmaya katılan 8 denekten 5'ini sınıf öğretmenin oluşturduğu düşünüldüğünde sınıf öğretmenlerinin % 80i sadece görsel sanatlar ve müzik dersinde sanatı aracı kullanmışlardır. Branş öğretmenlerinden Matematik (Kod:A) sanat aracılığıyla ders anlatmamıştır. Araştırmaya göre katılımın çoğunluğunu oluşturduğu gözönüne alındığında sınıf öğretmenlerin görsel sanatlar ve müzik dersi dışındaki derslerde sanatı aracı kullanmadıkları, branş öğretmenlerinden (Matematik ve İngilizce) 2 kişiden 1'inin dersi anlatırken sanatı kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Bu eğitimin alanınıza nasıl bir katkı sağlayacağını düşünüyorsunuz?” soru olarak yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, karşılarında katılımcıların kodları ile birlikte Tablo 5'te verilmiştir.

**Tablo 5.** Eğitimin öğretmenlerin alanına nasıl bir katkı sağlayacağına dair görüşler

Sınıfta etkinlikler yaptırırken daha bilinçli olacağımı düşünüyorum.	G
Farklı yönden bakabilme. Uygulama alanında farklılıkları görebilme	H
Özellikle görsel sanatlar dersinde farklı çalışmalar yapabileceğimi düşünüyorum	E
Yapacağımız çalışmalara biraz daha estetiklik katabilmemiz, öğrencilerimizden yetenekli olanlara biraz daha katkı sağlayabileceğimiz için katkısı olabileceğini düşünüyorum.	D
Matematikte nasıl bir bakış açısı oluştururum bilemiyorum ancak, farklı iki alana da ilgi duyulabileceğini göstermek istedim.	A
Ders içerisinde etkili kullanabileceğim alanlar yaratabileceğimi ve öğrenci yaş grubu arttıkça görsel sanatlar dersime katkı sağlayacağımı düşünüyorum.	F
Öğrenciler çizim yoluyla birçok nesneyi akıllarında tutabiliyor. Bu nesnelerin İngilizce karşılıklarını	

öğrenmesi daha kısa sürede ve eğlenceli bir şekilde gerçekleşiyor.	B
Görsel sanatlar dersi için ufku açacağını ve yeni fikirler sayesinde güzel deneyimler kazanacağını düşünüyorum.	C

Tablo 5 incelendiğinde bu eğitimin 5 sınıf öğretmeninden 4'ünün görsel sanatlar dersine katkı sağlayabileceği, İngilizce (Kod:B), Özel Eğitim (Kod: G) ve Görsel Sanatlar (Kod: H) öğretmenlerinin öğretmenlik yaptıkları branşlarda ders anlatma yöntemlerine katkı sağlayabileceği, Matematik (Kod: A) öğretmeninin farklı alanlara ilgi gösterilebileceğini göstermek gibi kişisel kazanım düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu tabloya göre sınıf öğretmenlerinin %80 i sanat eğitimini sadece görsel sanatlar dersi üzerinden değerlendirmiştir. Sadece görsel sanatlar dersinde sanatı aracı olarak kullanan öğretmenlerin (sınıf öğretmenlerinin) bu eğitimin de öğretmenlik süreçlerinde görsel sanatlar dersinin geliştirilmesi veya iyileştirilmesine katkı sağlayacağı düşüncesini ortaya çıkarmıştır. “Bu çalışmada size en çok etkileyen ne oldu?” soru olarak yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, karşılarında katılımcıların kodları ile birlikte Tablo 6’da verilmiştir.

**Tablo 6.** Bu çalışmada en çok etkileyenin ne olduğuna dair görüşler

Kendime güvenim yoktu yapamam diye, ancak eğitim ilerledikçe, yapabildiğimi gördükçe güvenim arttı, iyi hissettim.	G
Alanımda eksikliklerim olduğunu farkettim	H
Özgürce kalıplara bağlı kalmadan resim yapabilmek beni çok etkiledi.	E
Farkına varmadığımız özelliklerimizi keşfettik ve olaylara daha detaycı yaklaşılmaya başladık.	D
Görsel sanatlar bölümüne bakış açımı değiştirdi. Bu işin büyük bir sabır ve disiplin gerektirdiğini keşfettim.	A
Atölyeye geldiğim süre boyunca kendime vakit ayırdığımı farkettim.	A
Bu çalışmalarını yaparken farkına varmadan dinlendiğimi fark ettim. İyi hissettirdi bu çalışmalar. Bunun yanında görsel sanatlarda iyi olmadığımı farkettim, kendime güvenim arttı.	F
Görsel sanatlar çalışmalarının günün daha iyi geçmesinde büyük bir etkide bulunduğunu farkettim	B
Sanat eserlerine daha farklı gözle bakmamı sağladı.	C

Tablo 6 incelendiğinde katılımcılardan %25’i bu çalışma ile kendilerine olan güven duygusunun arttığını belirtmişlerdir. %25’i eksikliklerinin farkına varmış, %25’i kendine vakit ayırdığını, zamanın iyi geçtiğini, %12,5’i sanat eserlerine bakarken bakış açısının geliştiğini ifade etmiş, geri kalan %12,5’lik kesim ise özgürce, kalıplara bağlı kalmadan çalıştığını ifade etmiştir. Buradan hareketle katılımcıların sanat eğitiminden bireysel çıkarımlar yaptıklarına tanık olmaktadır. Sanat eğitiminin kişide yarattığı açılımlar, yaratıcılık, sanat eserini izleme, anlamaya çalışma sürecinde duyulan estetik hazzın sonuçlarını gördüğümüzü söyleyebiliriz. Burada Ersoy’un tesbitiyle paralellik görülmektedir: “Sanat, insana estetik haz verip, insanı eğlendirerek onun oyalanmasını ve yaşam dersi vermesini sağlar. Bu anlamda sanatın, insanların ruhlarını yaşamın karanlıklarından kurtarıp, gerçek yaşamdan daha üstün olan ideal bir yaşam için hazırladığı söylenebilir. Bir roman, bildiğimiz insan ilişkilerini, olayları bizim için derinlemesine inceleyerek bize önderlik eder. Kendi hislerimizin ne olduğunu öğrenmemizi sağlar. Bütün

insanlarda aynı heyecanı, aynı duyguları uyandırarak yaşadığı şehrin, sınıfın ve ulusun insanlarına bir kişilik ve yaşama bilinci aşılıyarak birlik olmalarına ve birbirlerine yaklaşmalarına yardım eder. Ayrıca sanat bizi, sanatçı aracılığı ile konularında yarattığı tiplerle bir araya getirerek yaşamımızı daha da zenginleştirir” (Ersoy, 2002:28).

“Bu çalışmada sizi en çok zorlayan şey ne oldu?” soru olarak yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, karşılarında katılımcıların kodları ile birlikte Tablo 7’de verilmiştir.

**Tablo 7. Eğitimde öğretmenleri en çok zorlayan şeye dair görüşler**

Yeteneğim olmadığı için çok zorlanacağımı düşünmek beni zorluyordu.	G
Bir zorlanma yaşamadım.	H
Resim çizerken hata yapmaktan çok korkuyordum.	E
Renklerin tonlarını ayarlayamamak ve çizimlere nereden başlayacağımı bilememek	D
Akrilik çalışmadaki kompozisyonu yerleştirmek beni çok zorladı.	A
Sıkıştırılmış bir program olması stres yarattı diye düşünüyorum.	F
Portre çalışması, toz pastel kullanımı	B
Esere yaklaşırken ve onu resmetmek gerektiğinde nerden başlayacağım endişesi.	C

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların daha önce deneyimlemedikleri bir durumla karşılaştıklarında %75’inin kaygı- korku yaşadıklarına ulaşılmıştır. Bu tabloya göre katılımcıları en çok zorlayan şeyin korku olması katılımcıların eğitimin sonraki süreçlerinde motive olmalarını sağlayabildiği görülmüştür. Işık’a göre kaygı, insanda doğuştan itibaren var olan ve belirli düzeye kadar sağlıklı yaşanması gereken bir duygu durumudur. Çünkü kişinin kendini gerçekleştirme engel olabilecek tehlikeli konularda onu uyararak gerekli tedbirleri alması, daha yaratıcı daha üretici olmasına yol açar, belli bir düzeye kadar performansı artırır, onu motive eder. Örneğin; sınıfta kalma kaygısıyla ders çalışma, kaza yapma kaygısıyla trafik kurallarına uyma, başarısız olma korkusuyla çok çalışma bu durumlara günlük örneklerdir. Kaygı (anksiyete) insan olmanın özgün elemanlarından biridir (Işık, 1999: 49).

“Bu zorluğu nasıl aştınız?” soru olarak yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, karşılarında katılımcıların kodları ile birlikte Tablo 8’de verilmiştir.

**Tablo 8.** Eğitimde karşılaşılan zorluğun aşılmasına dair görüşler

Hocamızın etkisiyle.	G
Hocamızın motivasyonu ve enerjisi ile sıkılmadan çalıştım.	H
Hocamızın tavsiyeleri ve motivasyonuyla korkmadan daha özgürce çalıştım.	E
Deneyerek, hocamızla iletişime geçerek aştım.	D
Sabır ile. Her ne kadar istediğim görüntüyü elde edemesem de beklediğimden daha iyi çalışmalar çıkardım sabrederek.	A
Cevap yok	F
Aşmak için yanlış yapılan şeylerin üzerine gitmek gerekir diye düşünüyorum. Defalarca yanlış yaparak, disipline olarak zorluklar aşılabılır.	B
Hocamızın yönlendirmeleri ile parçalardan bütüne giderek.	C

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların %62'sinin karşılaştıkları zorlukları hoca aracılığıyla aştıklarını niteler ifadeler kullanmışlardır. Buna göre katılımcı gözlemci/atölye yürütücüsü rolündeki “hoca”nın dersin devamlılığına katkısının % 62,5 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Serap Buyurgan ve Ufuk Buyurgan’ın “Sanat Eğitimi ve Öğretimi” adlı kitapta yer alan: “Nitelikli bir sanat eğitimcisi, öğrencilerinin kendi kişilikleri doğrultusunda gelişmelerine zemin hazırlamalıdır. Öğrencilerine çalışma disiplini kazandırmalı; onlara görmeyi öğretmeli, yeni sentezlere varabilme cesareti yüklemelidir. Yaptırdığı uygulamalarla öğrencilerinin sorumluluk duygusu gelişmiş, fikir ürete bilen, paylaşan, sorunlara karşı duyarlı, çözüm önerileri geliştirebilen, yaratıcı bireyler olmasına katkı sağlamalıdır. En nitelikli müfredat programları bile olaylara dar çerçeveden bakan, olumsuzlukları pekiştiren, kendini yenilemeyen, katı sanat eğitimcilerinin elinde verimli olamaz. Öğrencisini sürekli olumsuz eleştiren, cesaretini kıran öğretmenler yaratıcılığın ve kişiliğin gelişimine ket vururlar. Ama, yaratıcı, üretken, karşı-sındakini anlamaya çalışan, cesaretlendiren, motive eden, alanında iyi yetişmiş, donanımlı sanat eğitimcileri öğrencilerin nitelikli yetişmesinde en olumlu faktör olurlar.” söyleminin ile bu çalışmada sanat eğitimcisi rolündeki atölye yürütücüsünün sanat eğitiminde yaşanan zorlukların aşılmasına katkısı ile paralellik kurduğu söylenebilir.

“Bu eğitim size nasıl bir katkı sağladı?” soru olarak yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, karşılarında katılımcıların kodları ile birlikte Tablo 9’da verilmiştir.

**Tablo 9.** Eğitimin öğretmenlere nasıl bir katkı sağladığına dair görüşler

Güven duygumu tazeledi.	G
Uzun zamandır tuval üzerine resim yapmamıştım yeniden yapmaktgüvenimi tazelememe neden oldu.	H
Sanatsal bir çalışma yaparken kendime olan güvenim arttı.	E
Hayata daha ayrıntılı bakmaya başladım. Deşarj olmamı sağladı. İşime daha fazla motive oldum.	D
Kendime vakit ayırmayı ve bu işle ilgilenmeyi düşünüyorum artık.	A
Bu eğitim bazı önyargılarımı yıkmamda ve kendime güvenmem de bana katkı sağladı diye düşünüyorum.	F
Yapılan çalışmalar için nasıl bir yöntem kullanacağımızı öğrendik.	B
Yapılan çalışmalarda titiz ve daha dikkatli olmamı sağladı.	C

Tablo 9 incelendiğinde eğitimin öğretmenlerin 3'üne güven, 1'ine motivasyon ve 1'ine de kendine zaman ayırmayı sağladığı ifade edilmiştir. Katılımcılardan 2 si yapılan çalışmalardan öğrendikleri yöntem üzerinde durmuştur. Bu durumda öğretmenlerin % 57,14'si bu eğitimin kendilerine güven kazandırdıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

“Bu atölyenin mesleki ve kişisel hayatınızda nasıl etkileri olmasını öngörüyorsunuz?” soru olarak yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, karşılarında katılımcıların kodları ile birlikte Tablo 10'da verilmiştir.

**Tablo 10.** Bu atölyenin öğretmenlerin mesleki ve kişisel hayatlarında nasıl etkileri olmasını öngördüklerine dair görüşler

Sınıfta etkinlikler yaptırırken daha bilinçli olacağımı düşünüyorum.	G
Cevap yok	H
Atölyeden ilk başlarken beklentim tamamen mesleki gelişime yönelikti. 4.gün sonunda aslında çocuklardan önce değişimin bizden başlaması gerektiğini düşünüyorum.	E
Görsellik ve bu yolla öğrenme kalıcılık sağlar. Öğrenme için harcanan zaman ne kadar uzun ve sevecek yapılırsa o kadar kalıcı olacağını düşünüyorum.	B
Kişisel anlamda biraz daha iç dünyama dönmemi sağladı. Matematik öğretmeniyim ve bu bağlamda öğrencilerime bu işin de matematik kadar sabır gerektirdiğini belirtebilirim.	A
Bu atölye çalışmaları sayesinde yaptığımız çalışmaları hayatımda sürdürmeyi düşünüyorum.	F
Yetenekli öğrencilerimi yönlendirmek ve keşfetmek adına faydalı olabileceğini düşünüyorum.	D
Hobi olarak da bu tarz çalışmaların yapılıp dinlendirici, rahatlatıcı etkileri olduğunu düşünüyorum.	C

Tablo 10 incelendiğinde 7 öğretmenden 4'ü eğitimin kişisel hayatlarına etkileri olmasını öngörürlerken, 1 öğretmenin mesleki, 1 öğretmenin de hem mesleki hem de kişisel hayatlarına etkileri üzerinden yanıtlar vermişlerdir. Öğretmenlerin bu çalışmadan mesleki ve kişisel hayatlarına etkileri bağlamında %57,4'ünün kişisel hayatlarındaki etkilerine odaklanarak bunun üzerinden durumu değerlendirmişlerdir. Buna göre bu eğitimin mesleki hayatlarına katkısından çok kişisel hayatlarına katkısı daha önem teşkil ettiği görülmüştür.

“Tekrar böyle bir atölye çalışmasına katılmayı düşünürmüsünüz?” soru olarak yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, karşılarında katılımcıların kodları ile birlikte Tablo 11'de verilmiştir.



**Tablo 11.** Öğretmenlerin tekrar böyle bir atölye çalışmasına katılma ile ilgili dair görüşler

Kesinlikle katılmak isterim.	G
Evet katılmak isterim.	H
Katılmayı düşünürüm. Kişisel olarak kendimi 4 gün boyunca çok özgür ve birşeyleri başarmış hissettim.	E
Katılıyorum. Çünkü kişisel ve mesleki hayatıma katkı sağladığımı düşünüyorum. Ayrıca kendimizi geliştirmek için ve yorgunluğumuzu atmak için sanatla uğraşmanın faydalı olacağını düşünüyorum.	D
Evet. Zira çok keyif aldığım bu çalışma hakkında çok az şey biliyorum ve fazlasını öğrenmek istiyorum. Her şey için teşekkürler	A
Evet düşünürüm. Hem üniversite ortamında hem de alanında bilgi sahibi kişilerden bir şey öğrenmenin bana katkısı olacağını, gelişimim açısından faydalı olacağını düşünüyorum. Yeni şeyler öğrenme duygumu, heyecanımı isteğimi canlı tutacağını düşünüyorum.	F
Düşünürüm. Öğrencilere İngilizce öğrenirken kullandığımız boyalarla etkinlikler yaptırmayı düşünüyorum. Bu onların hem ders öğrenmesini kolaylaştıracak, hem de eğlenerek aktivitelerde bulunarak öğrenmesini sağlayacak.	B
Olabilir. İnsanın kendine bir şeyler katıp bunu çevresindekilerle paylaşması için. Fakat bu çalışmaların zamanının iyi ayarlanması daha iyi olur.	

Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin tümünün böyle bir çalışmaya tekrar katılmayı düşündükleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin %87.5' i bu eğitimin kişisel kazanımları açısından değerlendirdikleri ve bu gerekçe ile tekrar böyle bir eğitime katılmayı düşünmekte oldukları, %12.5' inin mesleki anlamda katkılarının olabileceği bağlamında böyle bir eğitime tekrar katılmayı düşündükleri görülmüştür. Nitekim böyle bir çalışmaya ihtiyaç duydukları gözlem notlarına da yansımıştır (bkz. Ek-6). Bu durum Vural'ın (2009:36) "Teknoloji ve makine devrini yaşadığımız çağımızda, belki tüm çağlardan daha fazla estetik bir eğitime "sanat eğitim"ine ihtiyaç duyuyoruz. Makineleşmenin yarattığı, monoton ve hızlı yaşam, insan yerine makinenin egemen oluşu, kişilerin ruhsal boşalma olanağı bulamaması, modern toplumların daha çok sanat eğitimine gereksinim duymalarına neden olur." bulgusu ile paralellik göstermektedir.

1 Ekim 2018 (1.Uygulama): İlk uygulamaya 8 öğretmen aktif olarak katılmıştır. Katılımcılara ders akışı hakkında bilgi verilmiştir. 20.yy sanat akımlarından Empresyonizm ve Fovizm'e dair hazırlanmış olduğumuz eser görselleri katılımcılara rastgele seçtirilmiştir. Her bir katılımcının akrilik boya malzemesi ile tuval üzerine röprodüksiyon çalışmasına başlaması önerilmiştir (bkz. Görsel 1, 2). Neden röprodüksiyon çalışması ve neden söz konusu akımlardan görseller seçildiği anlatılmıştır. Katılımcılara akrilik boya ve malzeme kullanımı olmak üzere renkler hakkında bilgi verilmiştir. Sıcak-Soğuk renkler ile açık-orta-koyu tonlar üzerine kurgulanmış olan çalışmaların analizi, daha önce hazırlanmış olan bir sunumla yapılmıştır. Yine katılımcıların seçmiş oldukları görseller hakkında günün sonunda kısa bir araştırma yapmaları da önerilmiştir. Bu arada katılımcılara yönelik hazırlanmış olan ilk gün soruları dağıtılmış ve bu sorular 8 katılımcı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmıştır.

2 Ekim 2018 (2. Uygulama): Atölye çalışmasının ikinci gününde tuval üzerine akrilik boya malzeme ile yapılmakta olan röprodüksiyon çalışmasına ilk yarım saatte devam edilmiş ve çalışma sonlandırılmıştır. 15 dakika kahve ve çay molasının ardından kağıt üzerine toz pastel ile katılımcıların daha önce kendi portrelerinin (otoportre) fotoğrafını çekip çıktılarını aldıkları görseller yardımı ile planladıkları çalışmaya başlamışlardır.

İkinci gün portre çalışması katılımcılara belli bir yüzey üzerinde ön cepheden ve profilden portre çizim konusunda uygulamalı anlatımı atölye yürütücüsü (gözlemci katılımcı) tarafından yapılmıştır. Bu uygulama yoluna gidilmesinin sebebi; katılımcıların (öğretmenlerin) uygulamaya katılımında görüşme sorularına (bkz. Tablo7) yansımış olan kaygılarını asgari düzeye çekerek portre çiziminde aktif rol almalarını sağlama adına önem teşkil ettiği söylenebilir. Ayrıca Görsel Sanatlar Eğitiminde kullanılan öğretim yöntemleri bağlamında bakıldığında bu yöntemle eğitim yoluna gidilmiştir. Özellikle teknik özelliklere göre uygulanan yöntemlere baktığımızda, derste kullanılacak malzemenin öğrenci önünde uygulayarak, yaparak öğrenme, söylev şeklinde sunma, konuyu ve olayı örneklerle gösterme biçiminde değişik yöntemlerle oluşturulması önerilmektedir (Baltacıoğlu, 1938). Bu yöntemde atölye yürütücüsünün yapmaya çalıştığı sadece portre çiziminde gerekli oran-orantı (ölçü-denge) unsurlarını anlatmaya yönelik öneri niteliğinde bilgi içeren bir amaç güdülmüştür. Atölye yürütücüsünün bu çalışmanın aynısını çizmeleri katılımcılardan (öğretmenlerden) istemesi söz konusu olmamıştır (bkz. Fotoğraf 3).



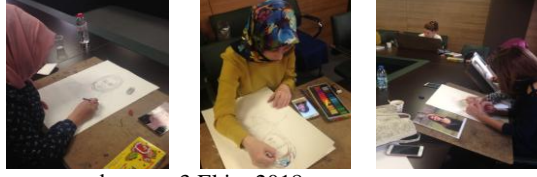
**Fotoğraf 3.** Portre çalışması teknik anlatım, 2 Ekim 2018.

**Fotoğraf 4.** Portre çalışması teknik anlatım, 2 Ekim 2018.

3 Ekim 2018 (3.Uygulama): Çalışmanın üçüncü gününde otoportre<sup>5</sup> çalışmasına devam edilmiştir. Toz pastel veya yağlı pastel yardımıyla

<sup>5</sup> Otoportre: kişinin kendi portresini çıkarmasına denir. Kişi kendini yazı dili ile ya da sözlü olarak da diğer kişilere anlatabilir. Ancak gerek ressamların ve fotoğrafçıların gerekse heykeltıraşların kendilerinin portrelerini çıkardıkları eserler otoportre olarak adlandırılır.

yapılan bu çalışmaya katılımcılar karakalem ile başlamayı tercih etmişlerdir (bkz. Görsel 5, 6, 7). Katılımcılar otoportrelerini kendi yüz yapılarına göre oran-orantı kaygısı gözettikten sonra boyaya geçmişlerdir. Işık-gölge üzerine portreden hareketle bilgi verilirken, açık-orta-koyu ton bilgileri üzerinde de özellikle durulmuştur.



**Fotoğraf 5-6-7** Otoportre çalışması, 3 Ekim 2018

4 Ekim 2018 (4.Uygulama): Son gün atölye çalışmasına diğer günlerde olduğu gibi 8 kişi katılmıştır. Portre çalışması sonlandırılmıştır. Bu güne kadar yapılan çalışmalar sunuma açılmıştır. Çalışmalar hakkında değerlendirmeler yapıp, görüşler alınmıştır. Daha sonra suluboya veya birkaç malzemenin birarada kullanıldığı özgün bir çalışma yapılmasına geçildi. Bu çalışmayı gerçekleştiren kişiler peyzaj ve soyut içerikte çalışmalar üretmişlerdir. 4. günün sonunda üretilen çalışmalar fotoğraflanarak arşivlenmiştir. İlk gün gözlenen kaygının yerini özgüven, rahatlama, kendine güven almıştır. Tüm bunlar gözlem notları referans alınarak vurgulanmıştır (bkz. Ek-6).



**Fotoğraf 8.** Katılımcılarla atölye çalışmalarının değerlendirilmesi, 4 Ekim 2018.

## 5. SONUÇ

1-4 Ekim 2018 tarihlerinde Görsel Sanatlar Atölyesi'nde yapılan bu araştırmada sanat eğitiminde karşılaşılan kaygı, bununla başetme, özgüven kaybının yeniden kazandırılması, motivasyonun sağlanmasının etkin sonuçları gözlemlenmiştir. Yapılan gözlem ve anketlerin sonucunda sanat eğitimine yüksek oranda ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların eğitimci/öğretmen olmaları atölye çalışmasının disipline olması devamlılık konusunda önem arz etmektedir. Son gün yapılmış olan görüşme sorularından (bkz. Ek-3, 5.Soru) "Bu çalışmada size en çok etkileyen ne oldu?" sorusuna **A katılımcı:** "Görsel Sanatlar bölümüne bakış açımı değiştirdi. Bu işin büyük bir sabır ve disiplin gerektirdiğini keşfettim. Atölyeye geldiğim süre boyunca kendime vakit ayırdığımı farkettim" demiştir. Grup çalışmasının üretim aşamasında yarattığı motivasyon da gözlenmiştir (bkz.

Ek-6). Bu duruma ek olarak kişilerin daha önce deneyimlemedikleri bir durumla karşılaştıklarında yaşadıkları yüksek kaygı ile başa çıkmayı başarı ile yönetiminin yapıldığı geri dönüşümler sonucunda deneyimlenmiştir.

Sanat eğitiminde yetenek unsuru kritik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler yeteneksiz olduklarını düşündükleri durumda eğitim konusunda ön yargılar hakim olmakta, bunun da sanat eğitiminin sürdürülmesinde ciddi bir engel teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Yetenekli ve yeteneksiz olduğunu düşünen kişilerin aynı sınıfta bulunduğu durumlarda eğiticinin görevinin ne olduğu sorusu önem arz eder. Eğitim sürecinde yetenekli olduğunu düşünen kişiler ile diyalogun daha kolay olduğu açıktır. Yeteneksiz olduğunu düşünen kişiler ise daha kolay devre dışı kalmakta ve eğitimi terk etmektedirler. Bu da sanat eğitiminin karşılaştığı en önemli tehdit unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa hedef, yeteneksiz olduğunu düşünenlerin de eğitim ile yeteneklerini arttırmak, en azından yaratıcı yanlarına hitap edebilmek, o yönlerini geliştirmeye yardımcı olmaktır.

Bu durum özellikle, bir portre çizebilme becerisi zaman zaman doğal bir üstünlük veya yetenek olarak görünse de aslında pratik yapılarak kazanılabilir. Başka alanlarda olduğu gibi, bazıları bu beceriyi başkalarından daha hızlı ve kolay kazanır ama kural olarak portre yapmak pratikle öğrenilebilir. İyi bir öğretmenle ve gerektiği gibi alıştırma yaparak neredeyse herkes piyano çalmayı öğrenebilir. Eğiticinin rolü, yeteneksiz olduğunu düşünen kişileri eğitiminin asli unsurları olarak incelemeye almış olmasıyla değer kazanır. Bu çalışmada yeteneksiz olduklarını düşünen katılımcıların ciddi anlamda ihtiyaç duydukları ve bunu da atölye yürütücüsünün aracılığıyla edindikleri *motivasyon unsuru* ile yaptıkları resimler, çalışmalar, eğitmenle eğitim alan arasında kurulan iletişimin başarıda önemli bir etken olduğunu göstermiştir. Burada eğitimin yaratıcılığı desteklediği, geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Son gün için hazırlanmış olan görüşme sorularından (bkz.Ek-3,8. Soru) bu eğitim size nasıl bir katkı sağlamıştır? sorusuna **D katılımcı**: “Hayata daha ayrıntılı bakmaya başladım. Deşarj olmamı sağladı. İşime daha fazla motive oldum” yanıtını verirken aynı soruya **E katılımcı**: “Sanatsal bir çalışma yaparken kendime olan güvenim arttı”, **F katılımcı** “Bu eğitim bazı önyargılarımı yıkmamda ve kendime güvenmem de bana katkı sağladı”. **A katılımcı**: “Kendime vakit ayırmayı ve bu işle ilgilenmeyi düşünüyorum artık” demiş, **C katılımcı** ise “Bu eğitim bazı önyargılarımı yıkmamda ve kendime güvenmemde bana katkı sağladı diye düşünüyorum” yanıtlarını vermişlerdir.

Bu yanıtlarda öne çıkan en önemli kavramlar motivasyon, kişinin kendine olan güveninin artması, ön yargıları yıkma, kendine vakit ayırma ya da bunun kendi ile baş başa kalma, kendine düşünme süreci olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak kişi sanat eğitiminde kendini yeteneksiz olarak görebilir veya böyle hissedebilir. Burada tartışmayı devam ettirecek sorulardan eğitimcinin görsel sanatlar eğitimindeki rolü nedir? Bu soruyu belki şu şekilde açıklamaya çalışabiliriz; eğitimcinin çoğunluğunun daha önce sanat eğitimi almamış kişilere özgüveni kaybetme noktasında motivasyon aşılması ve konu ile ilgili kaygıları düzenlemesi, stres yönetimini yapması, ortaya çıkan çalışmalarını bir veri kaynağı olarak kabul edilmesi göz önünde bulundurulduğunda, eğitimcinin katkısı ortaya çıkabilir.

Günümüzde sanatın salt sezgi ya da duyuşsal alanla ilgili olmadığı ve öğretilirliği görüşü bilimsel araştırmalarla kanıtlanmıştır. Sanatsal düşünce ve davranış biçimlerinin geliştirilmesinde, yönlendirilmesinde eğitimin gerekliliği tartışılmaz bir gerçek olmuştur (Ünver 2002: 6).

Bu çalışmada yeteneğin üretim ve yaratıcılık aşamasındaki katkısı da sorgulanmıştır. Bu bağlamda; çalışma, disiplin ve eğitimci ile olan sağlıklı (eğitimcinin eğitime yönelik vermeye çalıştığı bilgiler ve bu bilgilerin kullanımına yönelik katılımcıları motive etme, özgüven yükleme vb. yöntemlerinin verimli işleme mekanizması) iletişim kanallarının kurulması, bir eserin ortaya çıkmasında etkin olanın neredeyse yarıdan fazlasını çalışma yaratıcı düşünme oluştururken, diğer kalan kısmını ise yeteneğin oluşturduğu verisine ulaşılmıştır. Bu verinin deneyim sonucunda kesinlik kazanmış olması nedeniyle sanat eğitiminde verimli katkıları olabileceği düşüncesiyle literatüre geçebilmesini öngörebiliriz. Öte yandan bu tür çalışmaların daha kapsamlı, daha büyük örnekleme grubuyla farklı disiplinlerde yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Kuşkusuz bu eğitim sürecinde teknik öğretilmesine ağırlık verilmiştir. Teknik, biçim anlaşılmasına çalışılmadan içeriğin oluşumu eksik kalır. Estetik vb. kavramlar üzerinde mümkün olduğunca durulmuş, teknik bilgilerin yanısıra, gerçekliği sanatsal özümsemenin bilinci uyandırılmıştır. Bu eğitim dışındaki zamanlarda katılımcılar/öğretmenler sanatsal üretime devam ederlerse kültürel gelişimlerine katkı sunacak kaynaklar yardımıyla yaratıcı yönlerini geliştirerek belki de biçim ve anlam birliği bakımından uyumlu eserler üretebileceklerdir.

### KAYNAKÇA

- Arslan, F. (2014). An Investigation into Student Teacher Concerns: Probable Changes Caused by Methodology Classes and Teaching Practice, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi: Adana.
- Artut, K. (2001). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yönetimleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baltacıoğlu, İ.H., 1938. Resim ve Terbiye, İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.
- Bartel M. (30 June 2016), yaratıcılık-cizim-ve-yetenek-baglantili-mi/amp/ Web:https://www.google.com.tr/amp/s/eflatunplatosu.com/, Erişim tarihi: 3 Kasım 2018.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007), Sanat Eğitimi ve Öğretimi, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F., (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 11. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Brent, W. (1997). The History Of Art Education, NAEA published. USA.
- creativity-skill-talent (10 February 2018), Web: https://www.swordandthescript.com/2018/02/, Erişim tarihi: 15 Ekim 2018.
- Crish J. (13 October 2015), talent-vs-hard-work, Web: Erişim tarihi: 6 Ekim 2018.
- Demirel, Ö. (Ed.). (2005). Eğitimde Yeni Yönelimler (İkinci Baskı), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dorukan, N. (2009). İlköğretim Kurumlarındaki Görsel Sanatlar Dersinin Uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eby D.(?), creative-talent-genetics-a-muse-or-hard-work, Web: /http://talentdevelop.com/2658/, Erişim tarihi: 7 Ekim 2018.
- Erbay, M., (2001). Plastik Sanatlar Eğitimi, İstanbul: Marmara Ün.
- Gurbetoğlu, A., (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi: İstanbul.
- Gruber, H. E. (1989). The Evolving Systems Approach to Creative Work. In D. B. Wallace & H.
- Gruber (Eds.), Creative People At Work: Twelve Cognitive Case Studies (pp. 3-24). New York: hard-work-beats-talent-only-if-talent-doesn-t-work-hard%3famp, Web:https://www.google.com.tr/amp/s/www.psychologytoday.com/intl/blog/the-procrastination-equation/201110/, Erişim tarihi: 21 Ekim 2018.
- Oxford University Press.
- Işık, E., (1996). Nevrozlar (1. Baskı). Ankara: Baskı Kent Matbaası.
- Kırıçoğlu, O., (2002). Sanatta Eğitim (İkinci. Baskı), Ankara: Pegem Yayıncılık

- Köklü, N., (1993). Eylem araştırması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 26 (2), 357-36
- Köknel, Ö., (1987). Zorlanan İnsan / Kaygı Çağında Stres (2. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Krausse, A-C., (2005). Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü, İstanbul: Literatür Yayınları. s:73.
- Mercin, L., Alakuş, A.O., (2007). Birey ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliliği. D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 9, 14-20
- Özden, Y., (1998). Eğitimde Yeni Değerler, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özsoy, V., (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yay.
- Öztürk E. (?), Yaratıcılık ve Eğitim, Web: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/115684>, Erişim tarihi: 10 Kasım 2018.
- Read, H.. (1974). Sanatın Anlamı, Çevirenler: Ojnal, N.Asgari, İş Bankası Yayınları : 87.
- Rosalinda, R., (1995). Art Talk (Teachers Wraparound Edition) (Second ed)., New York: Glencoe/ Mc GRaw-Hill).
- San, İ., (1985). Sanat ve Eğitim. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları.
- San, İ., (2003). Sanat Eğitimi Kuramları, Ankara: Ütopya Yayınları.
- San, İ., ve Gülerüz, H., (2004). Yaratıcı Eğitim ve Çoklu Zeka Uygulamaları, Ankara: Artım Yayınları.
- San, İ., (1984). Çağdaş Sanat Eğitimi. Öğretmen Dünyası Dergisi. 41, 6-9.
- San, İ. (1993). Toplumsal Değişme ve Değişen Sanat Eğitimi. Anadolu Sanat Dergisi. 762, 165 -175.
- San, İ., (1998). Sanatla Eğitim Üzerine Yeni Düşünceler. Milli Eğitim Dergisi. 139, 21-23.
- Sawyer K. (22 Nowember 2011). hard-work-plus-talent-equals-creativity. Web: <https://www.google.com.tr/amp/s/keithsawyer.wordpress.com/>, Erişim tarihi: 2 Kasım 2018.
- Stinespring, M., (1992). DBAE and Art Criticism, Acedemic Search Premier. EBSCO.
- Sternberg, R. J. (1997). Successful Intelligence: How Practical and Creative Intelligence Determine Success in Life. New York: PLUME.
- Telli, H., (1980). Yaratıcılığın Peliştirilmesinde Sanat Eğitiminin Önemi. Eğitim ve Bilim Dergisi. 5 (27), 29-32.
- Tuna, S., (2004). Sanat Eğitiminin Gerekliliği ve Güncelliği. Çağdaş Eğitim. 306, 29-40.

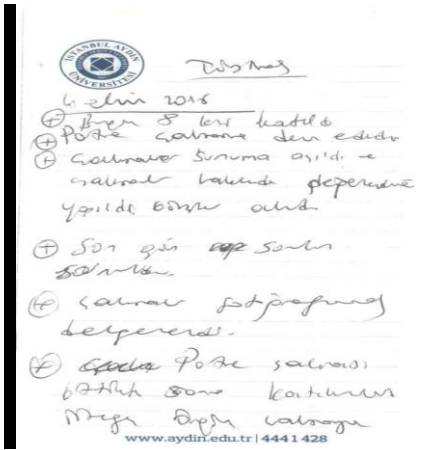
- Türkdoğan, G., (1984). Sanat Eğitimi Yöntemleri (Resim- İş Öğretimi) İkinci Basım. Ankara: Kadıkoğlu Matbaası.
- Uçan, A., (1995). Türkiye’de Güzel Sanatlar Fakültelerinin Yeniden Yapılanması ve Eğitim Programlarının Yeniden Düzenlenmesi. *Anadolu Sanat.* 4, 121-142.
- Ünalın, Aksoy S., (1999). İlköğretim Okullarında Resim-İş Dersi Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Problemler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.*
- Ünlü, Kıraç H., (1999). İlköğretim Okullarında Sınıf Öğretmenlerinin Resim-iş Dersi Programını Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Çalışma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Varış, F., (1998). Eğitim Bilimine Giriş (1. Baskı). İstanbul: Alkım Yayınları.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H., (2000). Nitel Araştırma Yöntemleri (Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Zimmerman, E. (1999). What Ever Happened to Creativity? A New Focus on the Relationship Between Creativity and Art Talent Development. In *The Prospects of Art Education in the 21st century: An International Symposium in Art Education* (pp. 277-299). Taichung, Taiwan: Taiwan Museum of Art and Taiwan Art Education Association.
- Wilson, B., (2003). Of Diagrams and Rhizomes: Visual Culture, Contemporary Art, and the Impossibility of Mapping Content of Art Education. *Studies in Art Education*, 44(3), 214-229.



## EKLER

### GÖZLEMCİ NOTLARI

"Bu deneyim sonucunda insanların bu vb. çalışmalara ihtiyacı ortaya sunulmuştur. Grup çalışmasının motive etmesi gözlenmiştir. Kişilerin daha önce deneyimlemedikleri bir durumla karşılaştıklarındaki kaygıyı yenerek başarılı sonuçlara ulaşmışlardır"(bkz. Ek-5). "Son gün suluboya ile geçti. Katılımcıların birkaçı gerçekçi peyzaj konulu çalışmalar yaparken birkaçı da soyutlama ve soyut çalışmalar ürettiler. Çok fazla sorular aldım. Soruları cevapladım. Yüzler gülüyordu. Fotoğraf çekimi yapıldı. Bu çalışmalar sergilendi (sunum yapıldı)"(bkz. Ek 2).



Ek 1. Gözlem notu I



Ek 2. Gözlem Notu II

